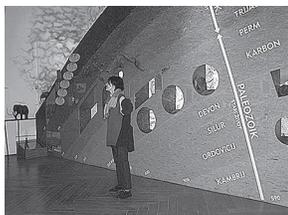
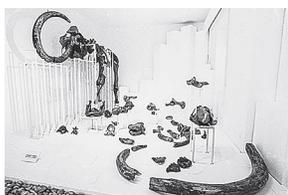

IN MEMORIAM: mr. sc. DARKO RUKAVINA

(8. lipnja 1944. – 1. lipnja 2021.)

KATARINA KRIZMANIĆ □ Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb

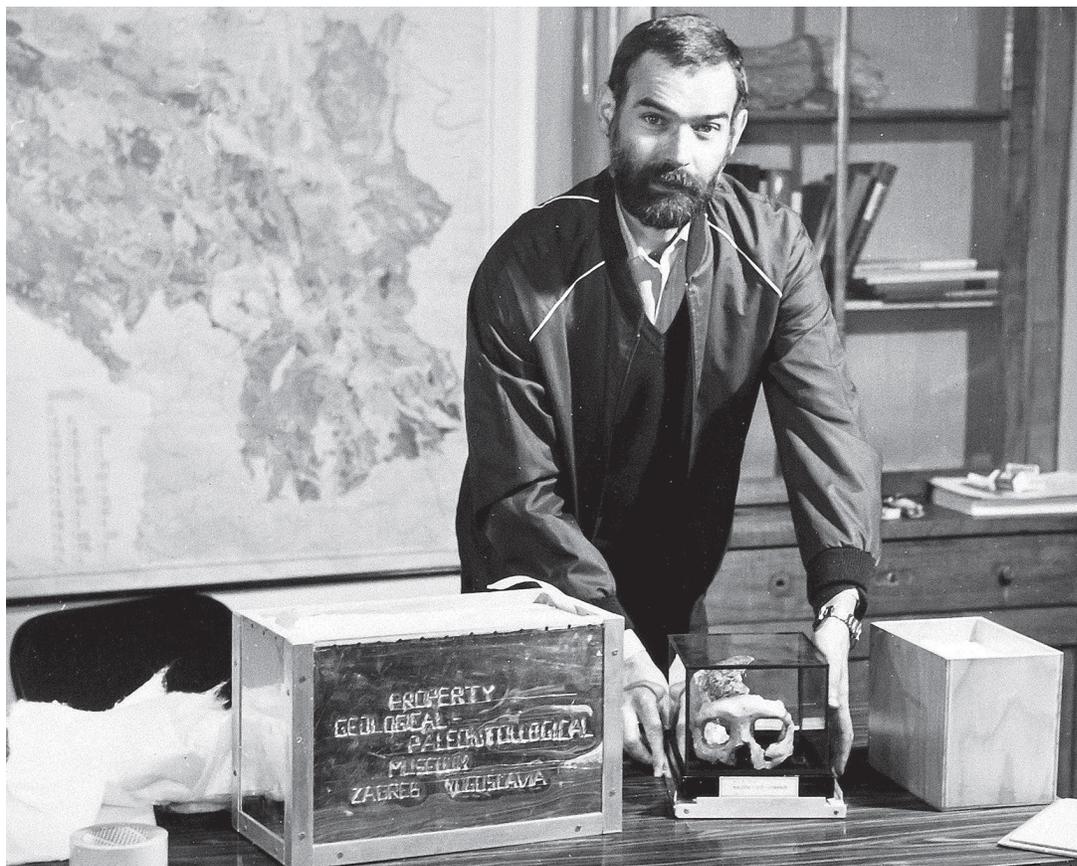
mr. sc. NEDILJKA PRLJ-ŠIMIĆ □ Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb

sl.1. Izložba „Ledeno doba“, Hrvatski prirodoslovni muzej, 1996.

sl.2. Izložba „Nemirna Zemlja“, Hrvatski prirodoslovni muzej, 2004.

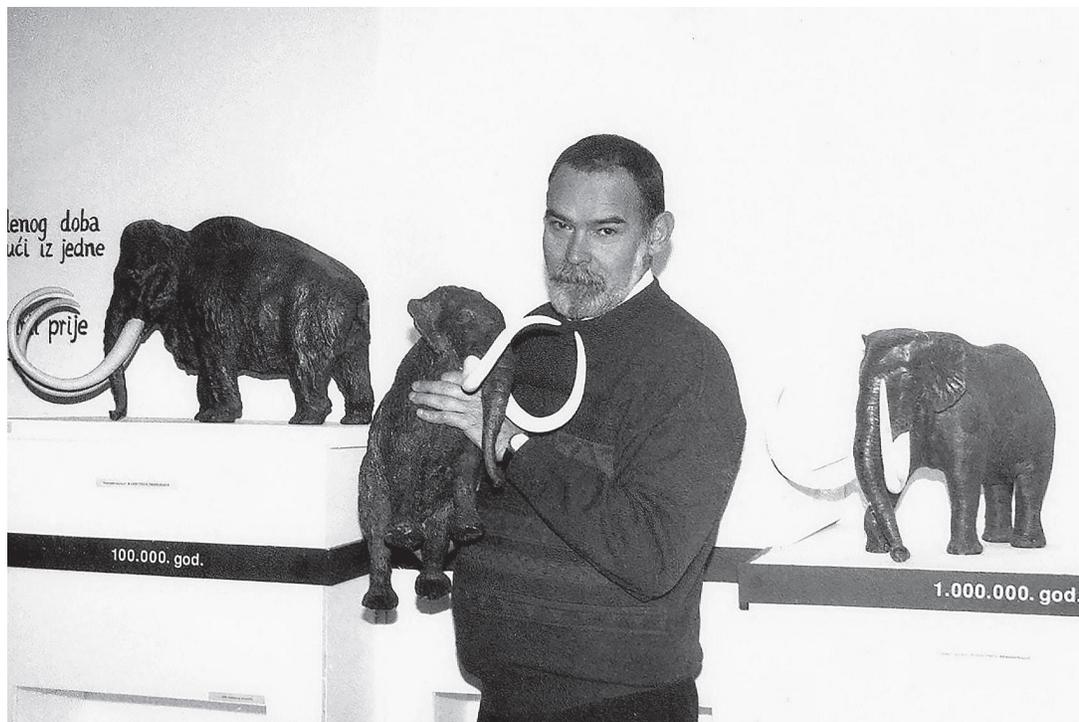
sl.3. Darko Rukavina, Geološko-paleontološki muzej, 1984.

Samo nekoliko dana prije svog 77. rođendana napustio nas je naš dragi kolega i prijatelj, dugogodišnji djelatnik Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja mr. sc. Darko Rukavina, muzejski savjetnik. Ta nas je vijest zatekla i rastužila jer smo s njim dijelili puno lijepih i nezaboravnih trenutaka u Geološko-paleontološkom odjelu našega Muzeja u Demetrovoj 1.

Darko Rukavina rođen je 8. lipnja 1944. u Gospiću, u jeku velikih ratnih previranja. Kao dijete seli se iz Gospića u Zagreb, gdje završava osnovnu i srednju školu. Nakon završene srednje škole odabrao je studij geologije na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, na kojemu je 1970. diplomirao. Svoje obrazovanje nastavlja na poslijediplomskom studiju, koji je završio 1982. obranom magistarskog rada *Paleoklimatološki procesi i njihova uloga u stratigrafskoj interpretaciji gornjeg pleistocena Jugoslavije* na istom fakultetu.

Već kao student Darko je pokazivao iznimnu sklonost i zanimanje za struku kojom će se poslije, tijekom cijeloga radnog vijeka, aktivno baviti. S obzirom na to da je 1970-ih godina Institut za geološka istraživanja intenzivno radio na geološkom kartiranju naših krajeva radi izrade Osnovne geološke karte SFRJ, Darko se još za vrijeme studija priključio starijim i iskusnijim kolegama iz Instituta te zajedno s njima sudjelovao u terenskom radu. No prvo službeno zaposlenje dobiva 1973. kao asistent u Geološko-paleontološkoj zbirici i laboratoriju za krš (od 1974. Zavod za paleontologiju i geologiju kvartara) tadašnje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. U sklopu svog djelovanja u Zavodu nastavio je rad na terenskim istraživanjima, koja su često trajala i po nekoliko mjeseci, a vodio ih je akademik Mirko Malez, tadašnji voditelj Zavoda. Predmet njihova proučavanja bile su kvartarne taložine u brojnim špiljama i na otvorenim lokalitetima diljem Hrvatske (od Vindije u Hrvatskom zagorju, preko Baračevih špilja u Lici, do Šandajle u Istri...), a cilj tih istraživanja bilo je rješavanje kompleksne problematike geologije kvartara.

sl.4. Darko Rukavina na izložbi „Ledeno doba“, Hrvatski prirodoslovni muzej, 1996.

Budući da se odlično služio francuskim jezikom, u sklopu međunarodne suradnje bio je na studijskom boravku u Francuskoj radi usavršavanja u struci.

Kao aktivan i dugogodišnji član različitih strukovnih udruženja – Hrvatskoga geološkog društva, Hrvatskoga antropološkog društva, Hrvatskoga speleološkog društva i Hrvatskoga muzejskog društva, izlagao je na brojnim kongresima i simpozijima koji su problematizirali teme vezane za geologiju i paleontologiju kvartara te za njihovu muzejsku prezentaciju i interpretaciju.

U Geološko-paleontološki muzej (današnji istoimeni odjel Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja) Darko Rukavina dolazi 1983. i tu ostaje do kraja svoga radnog vijeka. Pedantan, kreativan i uvijek pun novih ideja, više se nego dobro uklpio u novo ozračje, donoseći drugačiji pogled i pristup muzeološkom radu. Predanost muzejskom poslu ogledala se u svim aspektima njegova djelovanja. S jednakom je predanošću, stručno i savjesno, pristupao radu na zbirkama, kao i njihovoj prezentaciji na brojnim nadahnutim izložbama koje će se još dugo spominjati u muzejskim krugovima, a zasigurno i živjeti u sjećanju muzejske publike. Osteološka zbirka sisavaca i gmazova pod njegovim je stručnim nadzorom bila pažljivo i brižno čuvana, vođena iznimnim poznavanjem predmetne građe i, dakako, jednom posve posebnom ljubavlju prema pleistocenskim životinjama.

Stoga ne čudi da je muzejski savjetnik Darko Rukavina u svojstvu suradnika bio uključen u dva projekta muzejske akcije *Zagreb dok ga još ni bilo – prije 1094. godine*, dobro poznate zagrebačkoj kulturnoj javnosti. Bilo je to u sklopu postavljanja odljeva bedrene kosti i brončane skulpture vunastog mamuta (*Mammuthus primigenius*) na mjestu pronalaska, u predvorju Kazališta *Gavella* u Frankopanskoj ulici (1992. i potom 2015.), kao i pri postavljanju odljeva kostiju i rekonstrukciji „zagrebačkog kita“ (*Mesocetus agrami*) 2001., ponad potoka uz Aleju Bologne u Pod-susedu, nedaleko od mjesta njegova pronalaska. Naravno, originali od kojih su izrađeni odljevci čuvaju se u Hrvatskome prirodoslovnome muzeju, a dio su zbirke koje je vodio upravo kolega Rukavina.

Osim brojnih radova, stručnih i znanstvenih članaka koje je objavljivao u različitim časopisima, posebno valja istaknuti nekoliko muzejskih publikacija, primjerice *Katalog fosilnih kralježnjaka i beskralježnjaka* pohranjenih u Hrvatskome prirodoslovnome muzeju, u šest tomova, te vrlo koristan *Priručnik za prepariranje i zaštitu fosila*, koji je objavio zajedno s Hrvojem Malinarom.

Darko je posjedovao i onu osobitu, istančanu vrstu kreativnosti koja se poglavito očitovala na njegovim izložbama. Te su izložbe, dakako, bile stručno i znanstveno utemeljene, ali su redovito donosile i nešto novo, atraktivno, dopadljivo, bila to neka za tu svrhu pomno izrađena rekonstrukcija ili pak posve neobična instalacija koja je privlačila posjetitelje.

Na izložbi *Doba dinosaura* iz 1994. Darko Rukavina obradio je svim dobnim kategorijama uvijek zanimljivu i privlačnu temu života i pojavnosti golemih gmazova koji su vladali Zemljom u vrijeme mezozoika, popularno nazvanoga i

„doba gmazova”. Na izložbi je nizom likovnih rekonstrukcija prikazao različite rodove i vrste dinosaura naglašavajući pritom njihovu taksonomsku pripadnost, vanjski izgled, način života, kao i evolucijske prilagodbe različitim okolišnim uvjetima. Nadalje, izložbom je pokušao odgovoriti i na vječno pitanje *zašto su dinosauri izumrli*, obradivši nekoliko aktualnih teorija o nestanku tih neobičnih živih bića. Na kraju, nije zanemario ni tragove dinosaura koji su dotad pronađeni na području Hrvatske – uglavnom na lokalitetima u Istri, ali ni doprinose spoznajama o rasprostranjenosti i evoluciji tih izumrlih životinja.

Najveća atrakcija izložbe bila je, nedvojbeno, golema rekonstrukcija dinosaura u atriju Muzeja, koju su izradili kipari Stanislav Tucaković i njegova kći Ljiljana Tucaković-Mujagić. Vrlo dojmljive i vjerne likovne prikaze dinosaura na izložbi i ilustracije u katalogu izradio je Berislav Kržič.

Nedugo poslije *Doba dinosaura* uslijedilo je još jedno, ne manje zanimljivo „doba” – izložba *Ledeni doba*, koja je predstavljena javnosti 1996. godine. Kako je i sam autor u uvodnom dijelu kataloga najavio, izložba je *mali dio priče o ledenim dobima, dio priče o posljednjem ledenom dobu, dio priče o jednom svijetu koji je postojao, mijenjao se, živio, nestao, a koji će se ponešto promijenjen – pretpostavlja se – „ubrzo” ponovno pojaviti, razviti i ovladati velikim dijelom sjeverne Zemljine polutke*. Na izložbi je posebno akcentuirano posljednje ledeno doba, koje se „izdogađalo” u kvartaru, posebice u pleistocenu, što je i inače bio uski interes i područje djelovanja kolege Rukavine. Iznesen je i niz spoznaja i pojedinosti o ledenom dobu, uz isticanje brojnih istraživača i prirodoslovaca koji su se time bavili, među kojima je bio i Gjuro Pilar, prvi hrvatski školovani geolog i pristav u Narodnome muzeju. Izložba je donijela brojne detalje o živom svijetu u vrijeme ledenog doba, s naglaskom na životinjskim skupinama koje su obilježile to razdoblje. Jedna od najdojmljivijih životinja bio je, bez sumnje, vunasti mamut, čiji su skeletni ostatci, rekonstruirani u prirodnoj veličini, impresionirali i male i velike posjetitelje izložbe. Jednako su privlačne bile i nešto manje rekonstrukcije velikih ledenodobnih sisavaca što su u kronološkom slijedu bile predstavljene na izložbi. Ne manje zanimljivi bili su i prikazi ostalih životinja, primjerice vunastoga i šumskog nosoroga, soba, golemog jelena, losa, mošusnoga goveda, stepskog bizona, špijskog medvjeda, špijskog lava, špijske hijene, kao i niza manjih ledenodobnih životinja što su „prodefilirale” izložbom. Dakako, Darko je uzeo u obzir i činjenicu da je pleistocen, odnosno ledeno doba razdoblje kada se na Zemlji pojavilo razumno biće koje se evolucijom razvilo u današnjeg čovjeka.

U tom istaknutom segmentu izložbe čovjek ledenog doba prikazan je u svom najtipičnijem izdanju, dakle, ponajprije kao lovac koji se u borbi za opstanak spretno i uspješno koristio svim dotad razvijenim vještinama u izradi oruđa i oružja.

Važno je spomenuti i da je katalog u potpunosti opremljen ilustracijama koje je Darko sam izradio, s brojnim prikazima rekonstrukcija ledenodobnih životinja u njihovu karakterističnom okruženju.

Izložba *Nemirna Zemlja* iz 2004. svojom je pričom posjetitelje postupno vodila na neobično putovanje kroz davna vremena, od stvaranja našeg planeta do Zemlje kakva je danas. Nemirnu Zemlju autor je prikazao u nekoliko tematskih cjelina: *Zemlja i svemir, Presjek Zemlje i Zemljine kore – litosfere, Litosferne ploče – „plutanje kontinenata”, Tektonika (bore, rasjedi, navlake), Potresi i vulkani, Litosfera, hidrosfera, atmosfera te Pojava i razvoj života na Zemlji*. Za razliku od prethodne dvije izložbe koje su pratili vrlo dojmljivi katalogi, uz tu je izložbu, nažalost, objavljen samo kratki vodič, premda je Darko imao pripremljene kompletne tekstove i priloge za katalog.

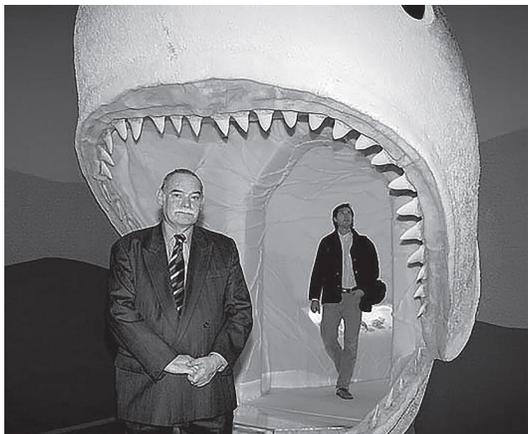
Kao šećer na kraju, 2007. godine postavljena je izložba *Morski psi: Megalodon*. Prikazivala je morske pse te njihovu sistematiku, biologiju i evoluciju, a posebice najvećega među njima, davno izumrlag 20-metarskog megalodona, suverenog vladara podmorja u geološkom razdoblju neogena (u vremenu prije dvadesetak milijuna godina do otprilike pet milijuna godina).

S obzirom na to da su morski psi ribe hrskavičnjače, a hrskavica se zbog svoje specifične građe teško sačuva, jedini njihovi fosilni ostatci zapravo su zubi. Stoga je na izložbi prikazan velik broj originalnih zubi morskih pasa pohranjenih u fundusu Muzeja. Osim toga, u ambijentu što podsjeća na nepregledne morske dubine bile su izložene rekonstrukcije različitih vrsta morskih pasa, popraćene brojnim i zanimljivim informacijama o njima.

Definitivno najatraktivniji izložak bila je velika rekonstrukcija megalodona u prirodnoj veličini, u čiju su utrobu posjetitelji mogli ući kroz zastrašujuće razjapljene ralje. A utroba je „skrivala” fosilne ostatke različitih organizama koji su tim morskim psima za života bili hrana.

Darkov autorski pristup inspiriran dobrom temom rezultirao je odličnom koncepcijom praćenom maštovitim likovnim postavom Ante Serdara, kao i sadržajnim katalogom. Kad je tome pridodan marketinški potez – postavljanje *jumbo* plakata na strateški zanimljive lokacije, dogodilo se upravo ono što svaki kustos priželjkuje dok radi na svojoj izložbi: fenomenalna posjećenost, oduševljeni posjetitelji i dojmovi koji će se još dugo pamtiiti i prepričavati. Stoga ne iznenađuje činjenica da je red za ulazak na izložbu povremeno znao biti i do pola Mesničke ulice!

Svjedoci smo da je Darko svoj rad na izložbama i katalogima završavao uvijek navrijeme, zapravo i mnogo prije vremena. Za razliku od nas ostalih, koji smo gotovo redovito još pola sata prije otvorenja izložbe rješavali svakojake

sl.5. Izložba „Morski psi – Megalodon“, Hrvatski prirodoslovni muzej, 2007.

sl.6. Darko Rukavina s kolegama iz Geološko-paleontološkog odjela Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja.

probleme, premještali vitrine, trčali po kataloge ili lijepili legende u zadnji čas, njegove su izložbe uvijek bile gotove i besprijekorno postavljene, a katalogi otisnuti i uredno složeni barem tjedan dana prije otvorenja. Nikad nije bilo strke, nikad nervoze, nikad konfuzije, nikad panike...

Premda je po obrazovanju bio vrstan geolog i paleontolog te muzealac u najpotpunijem značenju te riječi, Darko je prije svega bio iznimno dobar čovjek i drag, pažljiv, dobronamjerman i uvijek prijateljski raspoložen kolega. One naše jutarnje kavice, mali stolić u prizemlju Demetrove, rex stolci, vruća, netom skuhana kava, mi iz Odjela, nerijetko i kolege iz susjednih gornjogradskih muzeja, druženja na kojima bismo gorljivo pretresali dnevne, muzejske, kulturne i ine teme – sve su to neponovljivi trenutci kojih ćemo se uvijek rado i s nostalgijom sjećati. Bila su to neprocjenjiva druženja, razgovarali smo o poslu, Muzeju, planovima, izložbama i novostima. Nisu to bila samo puka kolegijalna okupljanja, slavili smo zajedno i rođendane, i blagdane, veselili se rođenju naše djece, pratili ih u odrastanjima...

Puno je uspomena, sve su redom lijepe i sjetne, to je valjda stoga jer je Darko bio takav čovjek – miran, staložen, empatičan. Svima će nam u Muzeju beskrajno nedostajati. Nedostajat će nam njegov miran i mudar odnos prema događanjima, nedostajat će nam mnogi njegovi nenametljivi, ali nezamjenjivi komentari.

Primljeno: 19. listopada 2021.

IN MEMORIAM – DARKO RUKAVINA, MSC (JUNE 8, 1944 – JUNE 1, 2021)

Darko Rukavina was born on June 8, 1944 in Gospić. He was educated in Zagreb, taking first and second degrees at the Faculty of Science of the University of Zagreb. He spent most of his career in the Geological and Palaeontological Department of the Croatian Natural History Museum as the head of the Osteological Collection of Mammals and Reptiles.

He was the author of numerous professional, popular science and scientific articles published in different journals and important museum publications, as well as exhibition catalogues. In the almost thirty years of his work in the museum, where he obtained the rank of museum adviser, Darko Rukavina left an indelible trace.

An active and long-term member of various associations in the discipline – the Croatian Geological Society, Croatian Anthropological Society, Croatian Speleological Society and Croatian Museum Association, he gave papers at numerous conferences and symposia that took up issues concerning the geology and palaeontology of the Quaternary and their museum presentation and interpretation. His dedication to the museum profession can be seen in all aspects of his work and it was with equal commitment, professionally and conscientiously, that he addressed work on the collections and the promotion of them in many inspired exhibitions (*Age of the Dinosaurs*, 1994, *Ice Age*, 1996, *Restless Earth*, 2004, *Sharks: Megalodon*, 2007), which will still long be mentioned in museum circles and will certainly live on in the memory of numerous visitors.

Darko Rukavina died on June 1, 2021, in Zagreb.

Fotografije: Foto-dokumentacija Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja; Nives Borčić